

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
-----	چکیده :
۱ -----	
-----	مقدمه :
۳ -----	
-----	فصل اول: کلیات و مبانی دیوان کیفری بین المللی:
۱۰ -----	
-----	۱-۱- تاریخچه دیوان کیفری بین المللی:
۱۱ -----	
-----	۲-۱- ماهیت حقوقی اساسنامه دیوان:
۱۷ -----	
-----	۳-۱- ضرورت تأسیس دیوان کیفری بین المللی وانگیزه تشکیل آن:
۱۸-----	
-----	۴-۱- جهانی شدن حقوق بین المللی کیفری:
۴۳ -----	
-----	۵-۱- رابطه دیوان و شورای امنیت:
۴۷-----	
-----	فصل دوم: صلاحیت در حقوق بین المللی کیفری:
۵۰ -----	

- ۱-۲ - مبنای صلاحیت: -----
----- ۵۰ -----
- ۲-۲ - تعریف صلاحیت: -----
----- ۵۶ -----
- ۳-۲ - انواع صلاحیت بین المللی کیفری: -----
----- ۶۱ -----
- ۴-۲ - اولویت رسیدگی (دادگاه داخلی یا دیوان کیفری) : -----
----- ۷۶ -----
- ۵-۲ - ارکان دیوان کیفری بین المللی: -----
----- ۸۴ -----
- ۶-۲ - استثنائات صلاحیت تکمیلی: -----
----- ۸۸ -----
- فصل سوم : جرایم بین المللی در حقوق داخلی : -----
----- ۸۹ -----
- ۱-۳ - تغییرات تقنینی لازم در حقوق موضوعه داخلی: -----
----- ۹۰ -----
- ۲-۳ - جرم انگاری برای کشورهای عضو و غیر عضو: -----
----- ۹۴ -----
- ۳-۳ - مزایای جرم انگاری عناوین مجرمانه چهارگانه: -----
----- ۱۰۲ -----
- ۴-۳ - عناوین مجرمانه موضوع اساسنامه دیوان کیفری بین المللی: -----
----- ۱۰۳ -----

نتیجه گیری: -----

-----۱۵۱-----

پیشنهادات: -----

-----۱۵۳-----

فهرست منابع و مأخذ: -----

-----۱۵۴-----

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۱- چکیده:

نقض شدید حقوق بشر و حقوق بشر دوستانه و سایر فجایع و افزایش جرائم در سطح بین المللی و نقض بدیهی ترین اصول و حقوق بشری و حقوق بین المللی در دهه های اخیر آشکار می سازد که شناسایی و تضمین مؤثر حقوق بشر و پاسداری از آرمانهای انسانی مورد قبول وجدان جمعی بشری بدون ایجاد یک مجموعه ای منسجم از ارزشها و اصول و قواعد و نهادهای بین المللی برای مقابله با این جرایم ممکن نمی باشد و موجب یأس عمومی خواهد شد.

به نظر می رسد رشد قابل توجه حقوق کیفری بین المللی در دهه اخیر را بتوان یکی از آثار جهانی شدن در عین حال وسیله ای برای مقابله با برخی از عوارض و تهدیدهای ناشی از شتاب فزاینده جهانی شدن تلقی نمود. حقوق کیفری بین المللی متعلق به لایه مدرن حقوق بین المللی است که شکلی از حقوق اساسی، اداری و کیفری جامعه بین المللی متشکل از شهروندان جهانی است. مطابق ماده ۵ اساسنامه دیوان کیفری بین المللی که در تاریخ ۱۷ ژوئیه ۱۹۹۸ (۲۶ تیرماه ۱۳۷۷) به تأیید اکثریت دولتهای شرکت کننده در کنفرانس دیپلماتیک رُم رسید. این دیوان به ۴ نوع جرم که عبارتند از: ۱- جرائم نسل کشی ۲- جرائم ضد بشریت ۳- جرائم جنگی ۴- جرائم تجاوز، صلاحیت رسیدگی دارد. اگر چه کشورهایی که صلاحیت رسیدگی به این نوع جرائم را به لحاظ عدم جرم انگاری و یا به هر دلیل دیگر نداشته باشد صلاحیت دیوان مستقر خواهد شد لیکن این امر مغایرتی با اصل حاکمیت آنها نخواهد داشت. اکنون با تصویب این اساسنامه دیوان بین المللی کیفری تردیدها درباره وجود یک نظام کیفری بین المللی خاتمه یافته است.

دادگاههایی که صلاحیت آن منحصر است به خطیرترین جرائمی که مورد اهتمام جامعه بین المللی است و این قدم بسیار مقدسی است که در صورت جدیت و همکاری بین المللی در جهت

تکمیل این فرآیند هیچ مجرم بین المللی که مرتکب فجیع ترین جرائم فوق گردد بدون کیفر نخواهد ماند ، اگر چه صلاحیت دیوان کیفری بین المللی صلاحیت تکمیلی است بدین معنی که تنها در صورتی دادگاههای ملی صلاحیت دار قادر یا مایل به رسیدگی جرائم موضوع اساسنامه نباشند ، دیوان کیفری بین المللی صلاحیت رسیدگی به آن جرائم را خواهد داشت.

بنابراین بایستی کشورهای عضو و غیر عضو در جرم انگاری عناوین مجرمانه اقدام جدی نمایند تا در صورت انجام یا وقوع چنین جرائمی دادگاههای داخلی هر کشوری اعم از کشور عضو و کشور غیر عضو صلاحیت رسیدگی را داشته باشد. و چنانچه گفته شد صلاحیت رسیدگی دیوان کیفری بین المللی یک صلاحیت تکمیلی است نه ابتدائی ، اگر کشورهای عضو و غیر عضو قوانینی را از طریق مراجع ذی ربط تصویب نمایند و به مرحله اجرا در آورند ، با تکمیل صلاحیت داخلی و ملی ، دیگر دیوان کیفری بین المللی صلاحیت رسیدگی نخواهد داشت مگر با حصول شرایط خاصی. اگر چه دیوان کیفری بین المللی آخرین درمان دردهای بشری نیست ولی این دیوان مانند سایر نهادهای حقوقی ملی و بین المللی به بشریت کمک خواهد کرد تا بشریت به اجرای عدالت جهانی امید وارتر باشند .

در این تحقیق با روش توصیفی و بر مبنای مطالعه کتابخانه ای ضرورت جرم انگاری عناوین مجرمانه فوق الذکر را مورد مطالعه و بررسی قرار خواهیم داد ، تا شاید نگارش آن برای دانش پژوهان مفید باشد.

۲- **کلید واژه:** دیوان کیفری بین المللی ، جرم انگاری ، صلاحیت تکمیلی ، جرائم ، قانون گذاری داخلی .

۳- مقدمه :

دیوان کیفری بین المللی پس از آنکه ۶۰ کشور جهان اساسنامه اش را در ژوئیه سال ۲۰۰۲ تصویب کردند در لاهه هلند آغاز به کار^۱ : در کنار دولت های عضو، دولت های غیر عضو را می توان به سه گروه تقسیم نمود: اول، دولت هایی که تاکنون اساسنامه دیوان را نیز امضاء نکرده اند .

---

۱): دولت را در لغت به معنای «مال، ثروت و نعمت، اقبال، بختیاری، کامکاری، حکومت، قدرت، فرمانروایی» دانسته اند . (دهخدا، علی اکبر؛ لغت نامه دهخدا، ج ۲۲، تهران: موسسه لغت نامه دهخدا، ۱۳۶۵، ص ۲۵۲). در اصطلاح حقوق اساسی واژه دولت در معانی به کار رفته است اول: دولت به معنای وسیع کلمه به کشور (جامعه سیاسی) و یا جامعه ملی اطلاق می شود. دوم: دولت به معنای محدود تر کلمه به قدرت سیاسی یا حکومت که یکی از عناصر تشکیل دهنده دولت است اطلاق می شود و منظور از آن مجموع سازمانها و مقامات سیاسی است که اداره جامعه را بر عهده دارند . سوم: دولت در معنای بسیار محدود آن، تنها به قوه مجریه اطلاق می شود. در این تحقیق منظور از دولت معنای دوم فوق الذکر است . برای اطلاع بیشتر از معانی دولت و اقسام آن ... ر.ک: طباطبایی موتمنی، منوچهر؛ حقوق اساسی، ج ۱، تهران: نشر میزان، ۱۳۸۰، ص ۲۱ و ۲۲. قاضی شریعت پناهی، ابوالفضل؛ بایسته های حقوق اساسی، ج ۲، تهران: نشر دادگستر، ۱۳۷۵، ص ۵۳، ۵۴ .

دوم، دولت هایی که اساسنامه دیوان را امضاء کرده اند ولی آن را به تصویب نرسانیده اند . (مثل جمهوری اسلامی ایران) سوم، دولت هایی که اساسنامه دیوان را امضاء و سپس امضاء خود را پس

گرفته اند . (مثل آمریکا ، اسرائیل و سودان) . از آنجا که دیوان کیفری بین المللی به دلیل ماهیت ، ساختار و صلاحیت های خود به گونه ای طراحی شده است که همه دولت ها - چه آنان که عضو هستند و چه آنهایی که عضو نیستند - باید برای تنظیم روابط خود با دیوان کیفری بین المللی دست به قانونگذاری داخلی بزنند ، بنابراین در این تحقیق درصدد مطالعه و بررسی دیوان کیفری بین المللی و ضرورت های قانونگذاری داخلی هستیم .

۳-۱- بیان مسئله :

تحولات جهانی معاصر از یک سو موجب تحکیم و توسعه ارزشهای انسانی و مشترک میان تمام جوامع بشری شده است و دیوار مرزهای ملی را کوتاه تر کرده و فرهنگها را به هم نزدیکتر کرده و از سوی دیگر نیازها و نگرانی هایی را برای آحاد بشر پدید آورده است که این موجب توسعه روز افزون حقوق بین الملل شده تا جایی که امروز در کنار دولتها و سازمانهای بین المللی در عرصه جامعه بین المللی افراد نیز تابع حقوق بین الملل و صاحب حق و تکلیف بین المللی شده اند . حقوق بین الملل کیفری دارای دو بعد الف: حقوق کیفری ب: حقوق بین الملل است و اعمال حق حاکمیت توسط دولت ها موجب شده که این شاخه از حقوق سالها مورد شک و تردید بوده و پیشرفت کمتری نسبت به سایر رشته های حقوق داشته باشد .

اما چنین بنظر می رسد که حق حاکمیت دولتها با تدوین قواعد کیفری بین المللی مغایرتی ندارد . بنابراین چنانچه دولتها به موجب حقوق بین الملل عرفی یا معاهده ای برخی اقدامات را بعنوان جرم بین المللی برای مجازات آنها پیش بینی نمایند این امر مغایرتی با اصل حاکمیت آنها نخواهد داشت .

---

(۱): شریعت باقری، محمد جواد ، حقوق کیفری بین المللی ، تهران ، نشر جنگل ، چاپ نهم ۱۳۸۸ ،
ص ۱۶۶ .

دادگاههای بین المللی مثل یوگسلاوی سابق و رواندا که بموجب قطعنامه ی شورای امنیت پا به عرصه وجود گذارده اند را نباید استثنایی بر اصل حاکمیت دولتها به حساب آورد. مبنای تأسیس این نوع دادگاهها منشور ملل متحد بوده است ، منشوری که خود مسبوق به رضایت دولتها ست. تاریخ بشر هیچگاه تا به این اندازه که در قرن ۲۱ شاهد آن بوده ایم نقض هنجار و بی اعتنایی به بدیهی ترین ارزشهای انسانی را در ابعادی این چنین وسیع به خود ندیده است. فجایع بیشماری که آفریده کسانی است که با سودای سلطه بر هموعان خویش صلح و نظم بین المللی را به مخاطره افکنده اند و اکنون با لازم الاجرا شدن اساسنامه دیوان کیفری بین المللی آرزوی دیرینه حقوق دانان کیفری در جهت عدالت جهانی و صلح و امنیت بین المللی تا حدودی تحقق پیدا کرده است و با تصویب اساسنامه رم تردیدها درباره وجود یک نظام حقوقی کیفری بین المللی خاتمه یافته است.

اکنون نیز با ارتکاب جنایات داخل در اساسنامه رم و لازم الاجرا شدن این اساسنامه بحث تعامل صلاحیت محاکم داخلی و دیوان کیفری بین المللی در رسیدگی به این دسته از جرائم پیش می آید . بنابراین جا دارد در یک تحقیق جامع و مانع مسائل مختلف مربوط به دیوان کیفری بین المللی و قانون گذاری داخلی مورد بررسی قرار گیرد. و در این تحقیق با بررسی ضرورت جرم انگاری

عناوین مجرمانه موضوع اساسنامه دیوان کیفری بین المللی به این پرسشها و فرضیه پاسخ خواهیم داد که چه مرجعی صلاحیت رسیدگی به جرائم مذکور را دارد و چگونه و نیز فلسفه وجودی دیوان کیفری بین المللی مورد بررسی قرار می گیرد و در نهایت خواهیم گفت اصولاً دادگاههای داخلی هم صلاحیت رسیدگی به جرائم چهارگانه نسل کشی - تجاوز - جرائم جنگی - و جرائم علیه بشریت را خواهند داشت یا خیر و در صورت مثبت بودن پاسخ ، چگونه و صلاحیت دیوان چگونه صلاحیتی است.

۳-۲- سوال:

الف: علت تشکیل icc (دیوان کیفری بین المللی) چه بوده است؟

ب: تعامل صلاحیت دیوان کیفری بین المللی با محاکم داخلی چگونه است؟

ج: آیا دولت های غیر عضو دیوان کیفری بین المللی نیز تعهداتی در رابطه با اجرای

اساسنامه دیوان دارند ؟

د: اصولاً چه نیاز به جرم انگاری داخلی است ؟

۳-۳- فرضیه :

الف: دیوان بین المللی کیفری ICC که دارای صلاحیت تکمیلی است برای رسیدگی به جرائم دهشت بار بین المللی تشکیل گردیده و برای کشورهای دنیا اعم از کشورهای عضو و غیر عضو جرم انگاری مجرمانه آن ضروری است تا هم استقلال ملی و قضائی حفظ گردد و هم رسیدگی به جرائم مجرمین بین المللی به لحاظ دسترسی سریع به آنان و به منظور جمع آوری دلایل و قرائن، رسیدگی عادلانه سریع تر و بهتر انجام شود .

ب: دیوان کیفری بین المللی ، نهادی دائمی است و دارای صلاحیت تکمیلی نسبت به محاکم کیفری ملی می باشد .

ج: دیوان کیفری بین المللی به دلیل ماهیت ، ساختار و صلاحیت های خود به گونه ای طراحی شده است که همه دولت ها - چه آنان که عضو هستند و چه آنهایی که عضو نیستند - باید برای تنظیم روابط خود با دیوان کیفری بین المللی دست به قانونگذاری داخلی بزنند.

د: در صورت جرم انگاری داخلی برای کشورهای عضو و غیر عضو صلاحیت رسیدگی بوجود خواهد آمد و کشورها قادر خواهند بود که مجرمین بین المللی را در دادگاه داخلی محاکمه و به مجازات برسانند.

۳-۴- روش تحقیق:

این تحقیق بطریق و روش تحلیلی و توصیفی و بر مبنای مطالعه کتابخانه ای و با ابزار فیش برداری تهیه و تنظیم گردیده است.

۳-۵- پیشنهاد تحقیق و ضرورت انجام آن :

اولین بحثی که در خصوص دیوان کیفری بین المللی مطرح است مطالعه و بررسی و تفسیر متن اساسنامه دیوان است که نمایندگان تام الاختیار ۱۶۰ کشور جهان ، از جمله ایران از تاریخ ۲۵ خرداد ۱۳۷۷ (۱۵ ژوئن ۱۹۹۸) تا ۲۶ تیرماه ۱۳۷۷ (۱۷ ژوئیه ۱۹۹۸) در کنفرانس دیپلماتیک رم گرد آمدند تا پیش نویس اساسنامه ای را که برای تأسیس یک دیوان کیفری بین المللی تدوین شده بود بررسی و نهایی کنند.

---

(۱): شریعت باقری ، محمدجواد، اسناد دیوان کیفری بین المللی، انتشارات جنگل ، چاپ اول ، ۱۳۸۶

بنابراین اولین پیشینه خود متن اساسنامه دیوان کیفری بین المللی است و درخصوص موضوع تحقیق تاکنون کارهای درخوری که بتوان بصورت کتاب درآورد گرد آوری نشده است ، البته در خصوص هر یک از جرایم موضوع اساسنامه مقالاتی وجود دارد که مورد بهره برداری قرار گرفته است از جمله اساتیدی چون ؛ دکتر محمدعلی اردبیلی و محمد جعفر حبیب زاده و دکتر حسین فخر بناب در مورد جرایم موضوع اساسنامه مقالاتی ارائه نموده اند که مورد بهره برداری قرار گرفته است و نیز در این نوشته از کتاب حقوق کیفری بین المللی نوشته آقای دکتر محمدجواد شریعت باقری نیز استفاده گردیده است.

بنابراین یک تحقیق جامع و کاربردی در ارتباط با دیوان کیفری بین المللی و ضرورت قانونگذاری داخلی احساس می شود.

۳-۶- اهداف و کاربردها :

بهترین هدف این تحقیق بررسی جرائم اساسنامه دیوان کیفری بین المللی است و بررسی اینکه چه مرجعی حق رسیدگی به جرائم موضوع اساسنامه را رُم را دارد؟ و اصولاً فلسفه وجودی دیوان کیفری بین المللی چیست؟ و هدف از تأسیس آن کدام است ؟

هدف از این بررسی بطور کلی این است که آیا دیوان کیفری بین المللی تا کنون موفق بوده است یاخیر؟ و این تحقیق در صدد آن است که : اثبات نماید آیا جرم انگاری عناوین مجرمانه موضوع صلاحیت دیوان کیفری بین المللی برای کشورهای عضو و غیر عضو به نفع آن کشورها خواهد بود یا خیر؟ که قطعاً در پی آن است که جرم انگاری به نفع کشورهای عضو و غیر عضو خواهد بود.

۳-۷- سازماندهی مطالب :

این تحقیق در یک مقدمه و در ۳ فصل که هر فصل دارای چند بخش و گاهاً هر بخش از چند زیر بخش می باشد تعیین گردیده است. که فصل اول در خصوص تاریخچه ، ماهیت اساسنامه و ضرورت تأسیس دیوان کیفری بین المللی و انگیزه تشکیل آن و جهانی شدن حقوق بین المللی کیفری و رابطه دیوان با شورای امنیت است و فصل دوم در رابطه با مبنای صلاحیت ، تعریف صلاحیت ، انواع صلاحیت است و فصل سوم آن به بررسی جرائم جنگی بین المللی در حقوق داخلی و جرم انگاری برای کشورهای عضو و غیر عضو ، مزیت جرم انگاری عناوین مجرمانه چهارگانه و عناوین مجرمانه موضوع اساسنامه دیوان کیفری بین المللی پرداخته است و سرانجام پایان تحقیق به نتیجه گیری و ارائه فهرست منابع و مآخذ پرداخت شده است .

فصل اول : کلیات و مبانی دیوان کیفری بین المللی :

جامعه بین المللی قبل از دیوان کیفری بین المللی تا به حال چندین دادگاه بین المللی کیفری را تجربه کرده است که مسئولیت آن دادگاه ها هم رسیدگی به جنایات دلخراش بود که دغدغه های جهانی را بطور گسترده ای برانگیخت.

معاهده ورسای (پاریس ۲۸ ژوئن ۱۹۱۹) بعد از جنگ جهانی اول دادگاه کیفری خاصی را پیش بینی کرد ولی تشکیل نشد با پایان جنگ جهانی دوم کشورهای فاتح با تشکیل ۲ دادگاه بین المللی کیفری (نورنبرگ و توکیو) به تعقیب سران متفقین پرداختند و در مجموع ۴۹ نفر را محکوم کردند.

با توجه به تاریخ و روند جنایات بین المللی ضرورت تأسیس دیوان کیفری بین المللی با انگیزه اجرای عدالت و به منظور مجازات سران جنایات با ماهیت حقوقی چند جانبه احساس می گردید. که در نهایت دیوان بین المللی کیفری در ۱۱ مارس ۲۰۰۳ با سوگند ۱۸ قاضی و در ژوئن همان سال با تحلیف دادستان منتخب مجمع عمومی، رسماً شروع بکار کرد.

دیوان مذکور در قالب ۵ رکن اساسی، بخش مقدماتی، بدوی، تجدید نظر، دفتر دادستان، دبیر خانه مسئول رسیدگی جنایاتی شد که در اساسنامه دیوان (ماده ۱۲۸) بر آنها تصریح شده است.

۱-۱- تاریخچه دیوان کیفری بین المللی

اولین حرکت جهت تشکیل دیوان کیفری بین المللی به سال ۱۴۷۴ باز می گردد که در این سال دیوانی در شهر «برساک» آلمان با ۲۷ قاضی برای محاکمه ی امپراتور آلمان «پیترفون هافن باک» تشکیل شد. وی به لشکریان تحت امرش اجازه تجاوز به غیر نظامیان، کشتار دسته جمعی و غارت اموال مردم را داده بود. این رویه تا ۴۵۰ سال بعد مسکوت ماند تا اینکه بعد از جنگ جهانی اول به موجب موادی از معاهده ورسای (۱۹۱۹) قرار به تشکیل دادگاهی کیفری برای محاکمه ی ویلیام درم، امپراتور آلمان، به علت تجاوز به اخلاق بین المللی و معاهدات، شد که این امر با فرار وی به هلند و عدم استردادش عملاً منتفی شد.

---

(۱) بیگ زاده ، ابراهیم ، سازمان ملل متحد ، محاکم کیفری بین المللی ، تئوری و عمل ، مجله تحقیقات حقوقی شماره ی ۱۸ ، تابستان ۷۵ تا زمستان ۷۵ ، ص ۵۰

متفقین در عمل تمایلی برای به محاکمه کشاندن مرتکبین جنایات جنگی از خودشان نشان ندادند به طوری که فهرست ۲۰ هزار نفره ی متشکل توسط کمیسیون ۱۹۱۹ (که تو ۱ - کنفرانس مقدماتی صلح تشکیل شده بود) در مرحله محاکمه و رسیدگی در دادگاه فقط محدود به ۱۲ نفر شد.

اولین قدم برای تشکیل دیوان کیفری بین المللی به سبک امروزی از سوی جامعه ی ملل در سال ۱۹۳۷ با تلاش برای تصویب معاهده ای به همین نام برداشته شد که ابتدا هیچ دولتی آنرا نپذیرفت. تلاش بعدی جهت تأسیس محکمه کیفری بین المللی بعد از جنگ جهانی دوم صورت پذیرفت. طبق موافقتنامه ۸ اوت ۱۹۴۵ منعقدہ فیما بین انگلستان و ایالات متحده ، فرانسه و شوروی سابق ، دادگاه نورنبرگ برای سران نازی تشکیل شد. مجمع عمومی سازمان ملل متحد از سالهای آغازین تأسیس (۱۹۴۸) طی قطعنامه ی ۲۶۰ مورخه ۹ دسامبر ۱۹۴۸ مساله ی تأسیس دیوان کیفری بین المللی برای رسیدگی به جرم کشتار جمعی را مطرح کرد و تدوین اساسنامه آنرا به عهده ی کمیسیون حقوق بین الملل گذاشت. مخبرین کمیسیون با ارائه گزارش تشکیل دیوان کیفری بین المللی را ضروری ندانستند.

مجمع عمومی در سالهای ۱۹۵۲ ، ۱۹۸۹ ، ۱۹۹۰ و ... در این مورد قطعنامه هایی صادر کرد . خلاصه اینکه از سال ۱۹۴۸ تا سال ۱۹۹۸ (تشکیل کن ۲ س رم برای تصویب اساسنامه ی دیوان کیفری بین المللی) این مسأله با فراز و نشیبهای فراوانی روبرو بوده است.

از مشکلات عدیده در این مدت عدم تعریف دقیق و مورد قبول همه دولتها ، از عمل تجاوز بود که نه تنها مانع تدوین پیش نویس دیوان کیفری بین المللی شد بلکه تهیه ی پیش نویس « قانون

جرائم بر ضد بشری و امنیت بشری» را نیز با مشکلاتی روبرو ساخت. با این حال نقض فاحش حقوق بشر دوستانه طی این مدت سازمان ملل متحد را واداشت تا دادگاههای کیفری خاص و موقت برای رسیدگی به این فجایع تأسیس نماید.

---

(۱): [juillet] ۱۹۹۸. بیگ زاده، ابراهیم، سازمان ملل متحد. محاکمه کیفری بین المللی: تئوری و عمل، مجله تحقیقات حقوقی شماره ی ۱۸، تابستان تا زمستان ۷۵، ص ۵۰

۲: قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، تدوین حجتی اشرفی، غلامرضا؛ تهران، کتاب خانه گنج دانش، سال ۱۳۷۶

دادگاه کیفری برای دادگاه بین المللی یوگسلاوی سابق و ۱۹۹۳ بین المللی رواندا طی قطعنامه ۸۳۷ شورای امنیت، طی قطعنامه ی ۹۹۵ شورای امنیت، ۸ نوامبر ۱۹۹۴، هر دو دادگاه مذکور توسط شورای امنیت سازمان ملل متحد تشکیل شدند.

در این میان حقوقدانان بین المللی به مشروعیت تصمیمات شورای امنیت برای تأسیس دیوان های کیفری انتقاداتی وارد کردند. در نشست نمایندگان ملل متحد که از تاریخ ۱۵ ژوئن تا ۱۷ ژوئیه ۱۹۹۸ در رُم تشکیل شده بود اساسنامه دیوان کیفری بین المللی به تأیید ۱۲۰ دولت از ۱۶۰ دولت حاضر در گردهمایی رسید. در این گردهمایی علاوه بر دولتها، ۳۱ سازمان بین المللی و ۱۲۴

سازمان غیر دولتی نیز حضور داشتند ، اساسنامه دیوان که پیش نویس آن توسط کمیسیون حقوق بین الملل تدوین شده بود در ۱۲۸ ماده به دید حاضرین رسید. حق شرط بر این کنوانسیون پذیرفته نیست . در تاریخ ۱۱ آوریل ۲۰۰۲ شصتمین سند تصویب این کنوانسیون تودیع شد و دیوان از ۱ ژوئیه رسماً آغاز به کار کرد. تا ۱۴ ژوئیه ۲۰۰۳ نود و یک کشور این کنوانسیون را تصویب کردند. طبق اساسنامه مقر ، دیوان ، در شهر لاهه هلند است ، این بار هدف دادگاه محاکمه مجرمان جنگ به نام فاتحان نیست بلکه به نام جامعه ی بین الملل است که مسئولیت جمعی تمام دولتهایی را که معتقد به حفظ امنیت جمعی بر اساس منشور ملل متحد هستند ، در بر می گیرد. در محافل حقوقی و دانشگاهی بسیاری از کشورها دو راه یافت متفاوت نسبت به دیوان کیفری بین المللی وجود دارد :

- ۱- وجود این دیوان برای حیات و دوام زندگی حقوقی و سیاسی بین المللی مهم و ضروری است و از این رو بایستی به استقبال بدون شرط این اساسنامه رفت و در صورت تعارض با قوانین داخلی، باید به اصلاح و تغییر قوانین داخلی اقدام نمود .
- ۲- اگر چه وجود یک دیوان کیفری بین المللی برای مجازات مجرمان و جنایت کاران جنگی حائز اهمیت است ولی در تعارض میان قوانین داخلی و قوانین بین المللی بایستی مصالح و اصول حقوقی داخلی را محترم برشمرد.

---

(۱) :شریعت باقری، محمدجواد ، حقوق کیفری بین المللی ، انتشارات جنگل ، چاپ نهم ، ۱۳۸۸

(۲) :سایت اینترنتی <http://hoqooq.org.online.fr> (دیوان کیفری بین المللی و قانون اساسی

و دیوان کیفری بین المللی تا جایی که به صلاحیت داخلی محاکم و دادگستری ملی آسیب نمی رساند ، صلاحیت دارد و در تعارض میان حقوق بین الملل و حقوق داخلی ترجیح با حقوق داخلی است. (گر چه تطبیق مصوبات مجلس شورای اسلامی با قانون اساسی از وظایف شورای نگهبان است و مطابق اصل هفتاد و هفت قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ، عهدنامه ها ، مقاله نامه ها ، قراردادها و موافقت نامه های بین المللی به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد .)

در این نوشته کوتاه به بررسی برخی از نکات حقوقی درباره دیوان کیفری بین المللی می پردازیم. جرائم داخل در صلاحیت دیوان کیفری بین المللی طبق بند ۱ ماده ۵ اساسنامه دیوان کیفری بین المللی ، دیوان در رابطه با مهمترین جرائمی که مایه نگرانی جامعه بین المللی است صلاحیت رسیدگی دارد . این جرائم عبارتند از: الف) نسل کشی ب) جنایت علیه بشریت ج) جنایات جنگی د) تجاوز .

الف) نسل کشی: طبق ماده ۶ اساسنامه دیوان ، نسل کشی عملی است که به قصد نابود کردن تمام یا قسمتی از یک گروه ملی ، قومی ، نژادی یا مذهبی ارتکاب می یابد. نسل کشی فقط به قتل قومی و گروهی محدود نمی شود و شامل مواردی چون ایراد صدمه شدید به سلامت جسمی یا روحی اعضاء یک گروه ، انتقال اجباری اطفال یک گروه به گروه دیگر و ... نیز می باشد. جنایات نسل کشی می تواند هم در زمان جنگ و هم در زمان صلح اتفاق بیافتد.

ب) جنایات علیه بشریت: طبق ماده ۷ اساسنامه دیوان ، جنایات علیه بشریت اعمالی است که در چهار چوب یک حمله گسترده یا سازمان یافته بر ضد یک جمعیت غیر نظامی و با علم به آن حمله ارتکاب می یابد. از مصادیق این اعمال می توان به قتل ، ریشه کن کردن ، به بردگی گرفتن ، اخراج یا کوچ اجباری یک جمعیت ، شکنجه ، تجاوز ، تجاوز جنسی ، فاحشگی اجباری ، حاملگی

اجباری ، تبعیض نژادی ، حبس کردن یا ایجاد محدودیت شدید آزادی ، جسمانی بر خلاف قواعد اساسی حقوق بین الملل ، تعقیب و آزار مداوم گروه یا مجموعه ای مشخص به دلایل سیاسی ، نژادی ، ملی ، قومی و فرهنگی اشاره کرد .

---

(۱): قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، تدوین حجتی اشرفی ، غلامرضا ، تهران ، کتاب خانه گنج دانش ، سال ۱۳۷۶ صفحه ۱۹

(ج) جنایات جنگی : دیوان کیفری بین المللی جنایات جنگی را به دو دسته تقسیم بندی کرده است : (۱) نقض فاحش کنوانسیون های ۱۲ اوت ۱۹۴۹ ژنو در رابطه با حقوق بشر دوستانه در جنگ ها. (۲) نقض فاحش قوانین و عرف های مسلم حقوق بین الملل و حاکم بر منازعات مسلحانه بین المللی. برخی از مصادیق جنایات جنگی عبارتند از: کشتار جمعی ، شکنجه ، رفتارهای غیر انسانی ، تبعید و کوچ اجباری ، گروگان گیری و ... .

(د) تجاوز : با اینکه واژه تجاوز در منشور ملل متحد بسیار بکار رفته ، ولی در هیچ کجای منشور از آن تعریفی ارائه نشده است. ماده ی ۳۹ منشور ملل متحد احراز عمل تجاوز و اعمال اقدامات مقتضی در این رابطه برای حفظ یا اعاده ی صلح و امنیت بین المللی را از وظایف شورای امنیت دانسته است. مصادیق تجاوز بسیار متنوع است ، مانند : حمله به یک کشور ، حمله به نیروی هوایی ، دریایی و زمینی یک کشور ، محاصره بنادر یک کشور و غیره... البته ناگفته نماند که مجمع عمومی سازمان ملل متحد به اتفاق آراء به موجب قطعنامه ۳۳۱۴ مورخه ۱۴ دسامبر ۱۹۴۷

تعریفی از جرم تجاوز ارائه نموده است که شرح کامل آن در فصل سوم این پایان نامه (شماره ۳-۴-۴) آمده است.

۱-۲- ماهیت حقوقی اساسنامه دیوان :

- اساسنامه دیوان کیفری بین المللی قبل از هر چیز یک معاهده چند جانبه بین المللی است بدین معنی که تعدادی از دولتها با یکدیگر توافق نموده اند که دادگاهی بین المللی مطابق صلاحیتها و شرح وظایف مذکور در اساسنامه تشکیل گردد و مرتکبین جرایمی را که در اساسنامه آمده است به مجازات برساند . دولتها با توجه به مقررات اساسنامه ، متعهد می شوند که با محکمه جدید التأسیس همکاری نموده و آرای صادره از آن را اجرا نمایند ، پایه و اصول دیوان بر یک معاهده بین المللی واجد این اثر خواهد بود که مقررات مربوط به حقوق معاهدات بر آن حکومت نماید . مثلاً : معاهده علی الاصول نسبت به دولتهای غیر عضو اثری نداشته باشد .
بنابراین معقول خواهد بود که دیوان ، شکایت دولت غیر عضو را نپذیرد و در مقابل نیز دولت غیر عضو تعهدی در مقابل اقدامات و آراء دیوان نداشته باشد .

---

(۱): شریعت باقری، محمدجواد، حقوق کیفری بین المللی، انتشارات جنگل ، چاپ نهم ، سال ۱۳۸۸

ساختار معاهده ای دیوان این مرجع جدید التأسیس را از دادگاه های کیفری بین المللی دیگری که در قرن حاضر به وجود آمده اند ، یعنی دادگاه های نورنبرگ و توکیو ، دادگاه بین المللی یوگسلاوی سابق و دادگاه بین المللی رندا نیز متمایز می سازد . دادگاه های نورنبرگ و توکیو